

Gáboré) esetében azonban a hivatkozott művek bibliográfiai adatai a lábjegyzetekben kereshetők vissza. Ez alól kivétel Perjés Géza írásának újbóli közlése, ahol sajnálatos módon a lábjegyzetekben sem oldhatóak fel a hivatkozott munkák rövidítései.

Tóth Ferenc a következő mondatokkal jellemezte röviden a könyv előszavában a széles alapon nyugvó művet: „A jelen kötet az utóbbi időszak legfontosabb e témára vonatkozó tanulmányait tartalmazza. Emellett megtalálhatóak itt a jubileumi megemlékezés legjelentősebb művészeti és kulturális hozadécai is.” A kötet írásait az 1664. évi szentgotthárdi csata 352. évfordulója alkalmából rendezett, 2016. évi nemzetközi történelemszimpózium (Szentgotthárd–Vasvár) további, kiadatlan előadásainak közlése a későbbiekben tovább fogja még gazdagítani.

Polgár Balázs

RÉFI ATTILA

A CSÁSZÁRI-KIRÁLYI ULÁNUSEZREDEK TÖRZSTISZTJEI A FRANCIA HÁBORÚK IDEJÉN (1792–1815)

Életrajzi lexikon

(Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 2016. 195 o. ISBN: 978-963--9818-40-8)

Réfi Attila 2014-ben megjelent nagyszabású huszár törzstiszti archontológiájának¹ ismertetésekor reményemet fejeztem ki, hogy ígéretének megfelelően, heroikus vállalkozásának folytatásaként várhatjuk a lovas fegyvernem karabélyos és vértess csapatneme törzstiszteinek felsorakoztatását a francia háborúk időszakából. A szerző ennek az első kötet megjelentetésével eleget is tett,² de a pályázati- és elszámolási rendszer gyalogos négyszögeivel hiába bajlódni nem akarván, egy huszárvágással most a császári-királyi ulánusezredek törzstiszteit állította elé.

Réfi jól bevált szerkesztői elveihez híven a bevezetőben méltatja az ulánus csapatnem jelentőségét, amelyet a büszke huszárok – hogyan is lehetett volna másként? – szinte egyenrangúnak ismertek el. (Ifjúkorában Széchenyi István gróf sem restelt pár évig a Merveldt-dzsidások acélzöld kurtkájában feszíteni.)

Ezt követően szerzőnk betekintést enged alkotói műhelyébe kutatásai tárgyát és alapvető forrásait részletezve. Legfontosabb könyves segítői most is az 1790-től évente megjelenő katonai szemle- és leírás-kiadványok, az óvatosan kezelendő (főleg korábbi) életrajzi-, alakulat- és kitérítés-történeti szakirodalom voltak. Elsődleges levéltári forrásként a bécsi Kriegsarchivban őrzött mustrajegyzékek (Musterlisten), állománytáblázatok (Standestabellen) valamint a nyugdíjazási könyvek újabb sorozata (Pensionsprotokolle jüngere Reihe) fáradságos feldolgozására volt szükség.

A szerző előjáróban leszögezi, hogy a vizsgált személyek körét észszerűen csak az 1792–1815 között valamely reguláris császári-királyi ulánusezrednél szolgált törzstisztekre korlátozza, kizárva a kilépésükkor vagy nyugdíjazásükkor címzetes őrnagyként jegyzett kapitányokat, valamint a rövid ideig fennállt ulánus szabadcsapatok törzstiszteit.

Az ulánus csapatnem kialakulásával, elterjedésével, szerepével és jelentőségével foglalkozó fejezet összefoglalja az ezzel kapcsolatos legelemibb ismereteket. Kevesen tudják, hogy a ma egybehangzóan lengyel „találmánynak” vélt, és az első világháborúig bevetett ulánusok a XIV. század végén Litvániába menekült tatárok könnyűlovasságából, viszonylag zökkenőmentes asszimilációt követően váltak lengyel–litván talajon a legjellemzőbb lengyel csapatnem magjaivá, majd meggyökerezve nemzeti jelképpé is. Polónia viharos újkori történelme és felosztásai természetszerűleg magukkal hozták ennek a jól alkalmazható lovas köteléknek többek között a császári-királyi hadseregbe való betagozását is. A szerző elmaradhatatlan adalékként ismerteti a legfontosabb egyenruházati, felszerelési, fegyverzeti alapfogalmakat, s ennek kapcsán bizony számos hiányos-

¹ *Réfi Attila: A császári-királyi huszárság törzstiszti kara a francia forradalmi és a napóleoni háborúk korában (1792–1815). Budapest–Sárvár, 2014.*

ságunkra rájöhetünk. Az ulánusezredek szervezeti felépítésének és személyi állományának általános bemutatása révén a „mester” szintén igen nagy segítséget ad a később részletezett életrajzi adatok értelmezéséhez. Nem mellékesen átfogó képet kapunk az ulánusok addigi harctéri alkalmazásairól Európa akkori jelentős hadseregeiben – sokszor egymással szemben –, egészen a francia háborúk korszakáig.

Réfi a csapatnem jelentőségét hangsúlyozva külön fejezetet szentel az ulánusok megjelenésének és fejlődésének a császári-királyi hadseregben. A hagyományoknak és a birodalmi adottságoknak megfelelően a legénységi állományt túlnyomórészt a felosztások eredményeként a volt lengyel Galícia és Bukovina területéről toborozták. A tisztikar esetében nagyobb volt a szóródás, s bár érzékelhető a „nagyémet” súly a tekintélyes cseh és lengyel elemek mellett, a lovassági csapatnemek közötti átjárhatóságnak is jelentős szerepe volt. Ezek a körülmények nem zárják ki a magyar, vagy „hungarus” származású törzstisztek nem magyarányú, mintegy tíz százalékos jól érzékelhető jelenlétét.

A korábbiakban általánosságban ismertetett szervezeti, vezényleti alapfogalmakat részletezve, a szerző megadja az ulánusezredek alapítási éveit azok előzményeivel együtt, vagyis amikor a kezdeményeik még rövid életű szabadcsapatokként működtek. Megismerhetjük az átszervezések éveit, a hadrendi számokat változásaikkal egyetemben, valamint az ezredtulajdonosok neveit. Tovább tagolva a korábban már érintett témakört, újabb felszerelési, fegyverzeti és egyenruházati tudnivalók kerülnek alapos magyarázatra, amelyekből számos mundértörténeti érdekességgel gazdagodhatunk.

A következő részben a francia háborúk immár megállapodott négy császári-királyi ulánusezredét szemléli a szerző, szervezetük és személyi állományuk tükrében, s most sem marad el az erre az időszakra érvényes hadrendi változtatások átalakítások ismertetése, valamint az ezredtulajdonosok bemutatása.³ Meg kell jegyezni, hogy a cs. kir., majd cs. és kir. ulánusezredek száma az első világháborúig 11-re nőtt.

A lexikon felvezetéseként Réfi Attila lefekteti az életrajzi adatok szerkesztési alapelveit, s tájékoztat arról, milyen ismérvek szerint rajzolta meg az azonosított 84 ulánus törzstiszt pályáját.

A voltaképpeni lexikon szereplőinek identifikálásában a születési hely, a név, a szülők származási helye és a vallás is szerepet játszik, de a pályakezdés típusai, helye és ideje is megérnek pár sort. A szerző ahol lehet, a szolgálati és a szolgálaton kívüli karrierívek általános elemzésével is foglalkozik. Az alapadatok mellett többek között kitér a katonai pályafutás részletes ismertetésére, a tanulmányokra, az előmenetelre, a kitüntetésekre (ideértve a nem katonai jellegű elismeréseket), a családi állapotra. Noha Réfi Attila visszafogottságot ígér alanyai hadi pályájának méltatásában, mégis sokszor elragadja a hév, s miközben lépésről-lépésre követhetjük szolgálati mérföldköveiket, röviden jelentős hőstetteik leírását is olvashatjuk. Az adatolás maximalizmusát jellemzi, hogy a szerző a 165. sz. lábjegyzettől az 727. számúig terjedően alátámaszt bármilyen kis életrajzi vonatkozást. A mozgalmas pályákba olykor „becsúszott” egy-egy kényszerpihenő is hadifogság formájában, amelyből gyakran „becsületszóra” volt szabadulás. (E kifejezés magyarázata során fordul elő egyetlen lábjegyzetszám-tévesztés: Chotek őrnagy esetében a 236. hivatkozás tévesen utal a 186.-ra, a másoknál többször is citált helyes 183. helyett.)

Réfi Attila ebben a munkájában nem szolgál származási és mobilitási statisztikai elemzésekkel, hiszen amíg ezek a magyar gyökerű és többségű huszár törzstiszti kar esetében indokoltak voltak, a nem jelentős magyar részarányt képviselő ulánus törzstisztek esetében e tekintetben mondhatni érdektelenek. Ugyancsak hiányoznak a portrémelléletek, az ok valószínűleg a praktikumra törekvés, de az időhiány, valamint a szó szerinti és anyagi forrásszüke is lehetett.

A könyv végén a megszokott igényes és impozáns forrás- és irodalomjegyzéket lapozhatjuk át; s ismételten a legnagyobb elismeréssel adózhatunk Réfi Attila újabb, nélkülözhetetlen adattárának.

Lenkefi Ferenc

² *Réfi Attila*: Császári-királyi karabélyos és vértés törzstisztek a francia háborúk idején (1792–1815). Életrajzi lexikon I. kötet. A–H. Pápa, 2015. Bemutatására a II. kötet remélhetőleg mihamarabbi megjelenését követően kerülhet sor.

³ A francia háborúk idején tulajdonosaik szerint az 1. Mészáros, majd Merveldt, a 2. Schwarzenberg, a 3. Károly főherceg, a 4. (a mindenkori) Császár ulánusezred.